ALMANTAS SAMALAVIČIUS

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuva
Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania

CHRISTOPHERIO ALEXANDERIO „TREČIOJI TEORIJA“

The “Third theory” of Christopher Alexander

SUMMARY

The four volumes of *The Nature of Order* often referred to as Christopher Alexander’s Third Theory is perhaps the most ambitious and recent attempt made by the architect and thinker at creating a truly holistic theory of architecture and the built environment. The article provides a discussion of his *Opus Magnum* in relation to the architect’s earlier work. It is suggested that a theory offered by Christopher Alexander can be considered scientific even it shows a certain lack of scholarly apparatus and a certain disregard of conventional academic style. These supposed drawbacks, however, paradoxically allow Alexander to present an unconventional and original architectural theory strongly related to his own architectural practice and his knowledge of natural sciences. The attempt to bridge the “physics” and “metaphysics” of architecture in relation to the present concern about the future of the natural and built environment, as well as persistent consideration of human consciousness and its environment, makes his intellectual project exceptional in many ways. That project is potentially far more useful as an intellectual tool of design than many are ready to acknowledge at the present moment.

SANTRAUKA

Keturi Christopherio Alexanderio *Tvarkos prigimtys* tomai, neretai priskiriami jo trečiajai architektūros teorijai, yra veikiausiai pats ambicingiausias architekto ir mąstytojo bandymas sukurti iš tiesų moksliską ir holistinę (visumišką) architektūros ir dirbtinės aplinkos teoriją atsižvelgiant į gamtos fizinius ir metafizinius aspektus. Straipsnyje pateikiami svarstymai, susiję su Alexanderio teorijos *Opus Magnum* ir ankstesniais jo veikalais. Teigiama, kad teorija, kurią pateikė Christopheris Alexanderis, galima laikyti moksliska, nors jai galbūt ir trūksta tam tikro įprastinio mokslinio aparato ir nekreipiama pernelyg daug dėmesio į įprastinį akademinį rašymo stilių. Tačiau šie tariami trūkumai ir konvencijų nepaisymas, paradoksalu, leido Alexanderiui pateikti labai neįprastą ir originalią architektūros teoriją, glaudžiai susijusią su jo paties architektūros

RAKTAŽODŽIAI: Ch. Alexanderis, architektūros teorija, dirbtinė aplinka, tvarka, holistinis požiūris.

KEY WORDS: Ch. Alexander, architectural theory, built environment, order, holistic viewpoint.

praktika bei gamtos mokslų žiniomis. Bandymas architektūroje ir dirbtinėje aplinkoje apjungti „fiziką“ ir „metafiziką“ atsižvelgiant į susirūpinimą gamtos ir dirbtinės aplinkos perspektyvomis, taip pat žmogaus sąmonės vaidmens suvokimas padarė jo intelektualinį projektą daugeliu atžvilgių išskirtinį. Jis gali būti potencialiai daug naudingesnis intelektualus projektavimo įrankis, nei šiuo metu gebama pripažinti.

IVADAS

Architekto ir architektūros teoretiko Christopherio Alexanderio indėlis į architektūros bei dirbtinės aplinkos teorinį diskursą buvo ne kartą įvertintas ir sulaukęs pelnyto pripažinimo tarptautiniu mastu. Deja, negalima būtų tvirtinti, kad jo teorinę sistemą architektūros akademinė bendruomenė adekvačiai suvokia ir interpretuoja. Galbūt netgi atvirkščiai, nes kaip buvo pažymėta ankstesnėje publikacijoje, sunkiai nuneigiamą Alexanderio teorijos reikšmę neretai mėginama įvairiais pretekstais apeiti ir / ar nutylėti, o kartu nuvertinti. Kai kurios esminės šios keistokos receptijos priežastys jau buvo aptartos anksčiau (Samalavičius: 2020). Šioje publikacijoje bus toliau gvildinami šio iškilaus ir originalaus architektūros teoretiko koncepcijos ypatumai, daugiausia dėmesio skiriant jo fundamentaliui keturių tomui veikalui *Tvarkos prigimtis*, kuris, kaip veikalo autorius yra ne viena proga nurodęs, buvo rengiamas kelias dešimtis metų ir paties autoriaus bei kai kurių kitų interpretatorių priskiriamas jo „trečiajai teorijai“. Šitame kontekste galima pridurti, kad šiame, jau dvidešimt pirmajame amžiuje paskelbtame itin didelės apimties veikalas autorius pateikia turbūt išsamiausią ir skirtingais rakursais išplėtotą architektūros bei dirbtinės aplinkos koncepciją, papildančią ne mažiau svarbius jo ankstesnius teorinio pobūdžio darbus, ir šiuo

traktatu iš esmės apvainikuoja savo kaip originalaus, savito ir sunkiai pranokstamo architektūros tyrinėtojo kelią. Kita vertus, *Tvarkos prigimtis* daugeliu atžvilgių (ypač neįprastu akademiniu stiliumi) skiriasi nuo didžiosios teorinio žanro veikalų, kadangi autorius nesistengia nei pritapti prie dabartiniu metu vyraujančių teorijos lauko madų, nei šlietis prie kurios nors architektūrinės minties mokyklos. Be to, šiame įspūdingos apimties – daugiau nei dviejų tūkstančių puslapių – veikalas atsiskleidžia esmingiausi jo savito mąstymo ypatumai, o kartu ir ištikimybė ankstyvuojui kūrybos laikotarpiu pradėti plėtoti architektūros sampratai, kuri, nors laikui bėgant ir keitėsi, tačiau išsaugojo pagrindinius vertybinius atramos taškus. Galima pridurti, kad niekada specialiai nesiekęs būti madingas ar „šiuolaikiškas“ mąstytojas, Alexanderis nestokojo nei susidomėjimo, nei kitų, įžvalgiai ir atsakingai mąstančių architektūros interpretatorių pagarbos ir pritarimo, kartu suerzindavo tuos savo kolegas, kurie, nepaisant sveikos nuovokos ir sunkiai nuginčijamų faktų bei tyrimų duomenimis grįstų įrodymų, liko įstrigę modernistinės ar postmodernistinės architektūros interpretacijos paradigmos poveikio lauke. Įdomu, kad kai kurie įtaką darantys architektūros teoretikai, nors ir skelbdami Alexanderiui visiškai svetimus ir netgi nepri-

imtinus požiūrius, taip pat iš dalies remiasi jo darbais bei netgi mėgdžioja monumentalų *Tvarkos prigimties* svarstymų pobūdį (Schumacher 2011, 2012).

Kaip ir ankstesnėse savo knygose, keturių tomų traktate *Tvarkos prigimtis* Alexanderis pateikia ne fragmentišką, bet holistinį požiūrį į architektūrą ir dirbtinę aplinką. Jis atmetė mechaniską architektūros sampratą ir savo įžvalgoms pasitelkė morfogenezės idėją, kuri reiškia, kad atskiro statinio ir visos urbanistinės aplinkos struktūra plėtojasi tokiu būdu, kuris iš dalies primena / kartoja gyvų organizmų raidą. Tai, suprantama, nereiškia, kad architektūros teoretikas deda lygybės ženklą tarp gamtos ir žmogaus kuriamos dirbtinės gyvenamosios aplinkos (nes jų kūrybos pobūdis gana skirtingas), veikiau akcentuoja, kad pastarosios kūrimas negali ir neturi būti grindžiamas mechanisticinio pobūdžio ideologinėmis prielaidomis, kurios, deja,

ėmė ryškėti ir netgi sugebėjo dominuoti dviejų pastarųjų šimtmečių laikotarpiu. Toks supaprastintas ir daugeliu atžvilgių neadekvatus požiūris į žmonių gyvenamąją aplinką ir miestą kaip mechaniniais principais kuriamą ir veikiančią mašiną lėmė, kad moderniosios epochos žmonės ėmė gyventi jų savastį ir savigarbą paneigiančioje aplinkoje. Dvidešimtojo ir dvidešimt pirmojo amžiaus miestų urbanistinis masės formavimas buvo ir iki šiol neretai tebėra grįstas perdėm vienašališka, tačiau agresyvia ir daugelį protų užvaldžiusia modernistine ideologija. Alexanderis šios ideologijos kratėsi ir jai oponavo visą savo gyvenimą tiek architektūros kūryboje, tiek teoriniuose veikaluose.

Šiame straipsnyje bus daugiausia remiamasi trimis pirmaisiais *Tvarkos prigimties* tomiais, kadangi ketvirtasis – skirtas kosmologijai ir metafizikai reikalingas atskiros analizės.

MOKSLINIS POŽIŪRIS Į ARCHITEKTŪRĄ

Ne viena proga Alexanderis yra pabrėžęs, kad jo požiūris į architektūrą ir dirbtinę aplinką yra visų pirma mokslinis, t. y. grįstas stebėjimais, duomenų analize bei eksperimentavimu, o ne vaizdinėmis, tačiau neretai tuščiomis ir beprasmiškomis metaforomis bei dogmatiškais ideologiniais įsitikinimais. Galima būtų klausti, ką reiškia toks teiginys: nejaugi dauguma modernių bei šiuolaikinių architektūros teorijų nėra mokslinės ar nėra grindžiamos mokslinėmis prielaidomis? Šitaip teigti, regis, būtų pernelyg drąsu, tačiau praėjusiame amžiuje įsigalėjusi kiaurai ideologizuota modernistinė

architektūros ir miestokūros paradigma supaprastino ir iškreipė mokslinio požiūrio į dirbtinę aplinką sampratą. Neretai primygtinai siūlomi dirbtinės aplinkos – tiek miestų, tiek juos sudarančių statinių ir vidinių erdvių – pertvarkymo principai ir būdai, atmetę tradicijos perteikiamos žinijos vertę, neturėjo nieko bendra su mokslinių tyrimų duomenimis.

Mokslą Alexanderis pirmiausia supranta kaip tokią veiklą ir tyrimus, kurie padeda suvokti, kaip veikia mūsų pasaulis, arba, kitaip tariant, jam rūpi ne įtvirtinti ar paneigti kokį nors reiškinį remiantis išankstinėmis ideologinėmis

nuostatomis, o įžvalgomis ir spėjimais, kurie yra pavirtinami arba paneigiami bandymais. Jis taip pat be užuolankų tvirtina, kad jam menkai rūpi jo paties rengiamų tekstų akademinės „dekoracijos“, t. y. praktiškai patikrintų teiginių paramstymas skrupulingomis nuorodomis bei literatūros šaltiniais. Ne viena proga jis yra sakęs, kad visus jo esmingiausius teiginius (pavyzdžiui, knygoje *Modelių kalba* pateiktus erdvių projektavimo modelius) galima patikrinti, o jo su mokiniais ir bendradarbiais atliktus eksperimentus nesunku pakartoti. Tokio požiūrio, kuris nors ir kertasi su įprastu akademinio režimu, tačiau būdingo Alexanderio mąstymui, pobūdį yra komentavęs ir ne kartą aiškinęs jo artimas kolega ir bendramintis, architektūros ir urbanistikos teoretikas Nikosas A. Salingarasas, beje, kaip ir Alexanderis, turintis matematiko ir fiziko išsilavinimą. Jis, nekreipdamas dėmesio į tariamus architektūros teoretiko nukrypimus nuo įprastinio mokslinio stiliaus, pabrėžia, kad mokslas pirmučiausia padeda suprasti dalykų morfologiją ir jų veikimo principus, o būtent to ir siekia Alexanderis visuose savo teoriniuose darbuose. Anot Salingaroso, „Mokslas pateikia puikų modelį apie dalyką, veikiantį kaip mechaninė sistema. Tačiau tai nėra išbaigtas [mokslas. – A. S.] apibūdinimas net ir kalbant apie tuos atvejus, kuriuos mes gerai suprantame. Be to, yra daugybė atvejų, kai mes ignoruojame bet kokią pastebėto reiškinio mechaninį apibūdinimą. Griežtai mechaniškoje pasaulėžiūroje nelieta vietos žmogaus sąmonei, mūsų asmeniniams ir emociniams santykiams su visata. Tai galbūt neturi reikšmės, kai tyri-

nėjame technines problemas, tačiau labai svarbu dalykams, kurie daro mums tokią poveikį kaip architektūra. Kita esminga tokio požiūrio pasekmė yra tai, kad mechaniškam požiūriui trūksta vertės supratimo. Su visata susisaistęs žmogus supranta skirtumą tarp gėrio ir blogio, tiesos ir melo, grožio ir bjaurasties. Šios savybės nėra reliatyvios ir nėra vien nuomonės reikalas. Vartotojui, atsietam nuo gamtos vertybių, gali būti įperšami toksiški gaminiai ir jį galima įtikinti, kad jie esą geri“ (Salingaros 2013: 23). Šioji pasta, pateikta knygoje, kuri skirta *Tvarkos prigimties* pirmojo tomo interpretacijai, atskleidžia esminius principus, būdingus Alexanderio mąstymui, kadangi jis griežtai atsisako interpretuoti pasaulį vien mechaninėmis ar techninėmis kategorijomis, pavyzdžiui, taip darė nemaža dalis dvidešimtojo amžiaus urbanistikos teoretikų, susižavėjusių Le Corbusier doktrinomis, skelbusiomis, kad namai ir miestai – skirtingų dydžių – tai skirta gyvenimui, o miestų gatvės – mašinos, skirtos judėjimui.

Pridurkime, kad toks vienpusiškas mechaniškas mokslo vaidmens supratimas ir lėmė tai, kad dvidešimtajame amžiuje, remiantis paviršutiniškai ir klaidingai suprastu mokslo vaidmeniu visuomenei, buvo ideologiškai įpirštos ir primestos primityvios ir seklios urbanistinės aplinkos sampratos, o šios lėmė tai, kad šiuolaikinių miestų aplinka tapo spąstais, kuriuos žmogus paspendė pats sau nesuvokdamas mokslinio požiūrio teikiamų galimybių. Jau prieš kelias dešimtis metų Alexanderis nurodė, kad jo sukurti ir tyrimais patikrinti projektavimo modeliai gali iš esmės pakeisti gyvenamo-

sios aplinkos kokybę, o vėlesniu savo mokslinės kūrybos laikotarpiu jis ėmė gvildinti gyvybės sampratą ir jos pritaikymą dirbtinės aplinkos interpretacijai ir kūrimui. Tad anot architekto Pero Galle, vertinant visą Alexanderio kaip architektūros teoretiko veiklą, galima išskirti būtent šias dvi esmingiausias koncepcijas – modelių ir „gyvybės“ (Galle 2020: 356). Šiame straipsnyje, priešingai nei Peras Galle, aptarsiu ne projektavimo modelių

sampratą, o pastarąją, t. y. „gyvybės“, koncepciją bei kai kurias kitas jo pateikiamas architektūros ir aplinkos sąveikos interpretacijas vėlyvesniuose Alexanderio teoriniuose darbuose, kadangi jo „modelių kalbos“ sampratą, beje, sulaukusią nemenko atgarsio ir pritaikymo už architektūros teorijos ribų (pavyzdžiui, kompiuterijoje, kompiuterių architektūroje), esu nagrinėjęs ankstesnėje publikacijoje (Samalavičius 2020).

GYVYBĖS SAMPRATA IR JOS REIKŠMĖ DIRBTINĖI APLINKAI

Dar devintajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje paskelbtoje knygoje Alice Coleman pateikė nemažai tyrimais grįstų duomenų apie tai, kad šiuolaikiniai aukštybiniai gyvenamieji pastatai Jungtinėje Karalystėje pasižymi savybėmis, kurios, nepaisant architektūros kūrėjo ambicijų ir siekių pateikti ateities kartoms skirtą architektūrą, daro neigiamą ir žalingą poveikį jų gyventojams (Coleman 1985). Architektūros teoretikas be didesnių išlygų pritaria Coleman tyrimo išvadoms ir teigia, kad didelė dalis šiuolaikinių architektūros projektų, o ypač aukštybiniai pastatai, formuoja destruktivią urbanistinę aplinką. Alexanderis pažymi, kad „visose žmonių visuomenėse yra sąlygų, kurios apriboja žmonių laisvę ir neleidžia visavertiškai gyventi. Nemaža dalis tų sąlygų kyla iš aplinkos ir jos fizinių struktūrų“ (Alexander 2001a: 375). Nors neretai manoma, o tokią nuomonę perša modernistinė ideologija, kad šiuolaikinė visuomenė gyvena pranašesnėje fizinėje aplinkoje nei ankstesnių epochų gyventojai, nes jie naudojami pažangesnėmis statybos technologijomis,

geriausiu atveju tai tėra naivi ir nekalta iliuzija, blogiausiu – ilgaalaikio ideologiško „smegenų plovimo“ rezultatas. Savo monumentalaus keturių tomų veikalo įvade autorius be jokių užuolankų rašo:

dvidešimtajame amžiuje išgyvenome unikalių laikotarpį, kai architektūros disciplinos padėtis buvo beveik neišsivaizduojamai apgailėtina. Kartais galvoju apie tai, kaip apie precedentų neturinčią psichozę, kurios apimti daugybė žmonių beveik visose šiuolaikinėse visuomenėse sukūrė tokią architektūros formą, kuri nukreipta prieš gyvenimą, yra beprotiška, apsėsta vaizdinių, lėkšta. Bjaurastis, kuri buvo sukurta pasaulio miestuose bei didžiulios dvidešimtojo amžiaus pastatų, gatvių ir automobilių parkavimo aikštelių banalumas ir pretenzingumas prislėgė žemę (Alexander 2002a: 6).

Šią slegiančią urbanistinę masę privalu pamažu, kryptingai ir iš esmės keisti pasitelkus ne tik ir ne tiek naujausias technologijas, kiek kokybiškai skirtingą dirbtinės aplinkos supratimą, kuris susijęs su gilesniu gamtinių struktūrų pažinimu. O tokį pažinimą teikia teisingai suprasti šiuolaikinio mokslo laimėjimai.

Su Alexanderio diagnoze sutinka ne vienas šiuolaikinis architektūros teoretikas. Vienas iškiliausių šiuolaikinių architektūros fenomenologų Alberto Perez-Gomezas pažymi, kad pastaruoju metu

aplinka, kuri vis dažniau praranda savo savybes, būdama redukuota iki koordinčių rinkinio globaliame padėties nustatymo įrenginyje, turi polinkį suintensyvinti šiuolaikines psichopatologijas – nevilties pojūtį susidūrus su „egzistencijos beprasmybe“ ir prisideda prie sekinančio nihilizmo. Kitais žodžiais tariant, nors erdvės savybės tebėra tiesiogiai pasiekiamos dėl mūsų pojūčių ir emocinės sąmonės, technologinis pasaulis neigia kognityvinę tokio suvokimo vertę... (Perez-Gomez 2016: 109).

Platesnį spektrą panašių išvalgų galima rasti tarp akademinių pokalbių ir rinkinyje, skirtame dėl modernizmo poveikio sukurtos ir kuriamos dirbtinės aplinkos poveikio mąstymui (Samalavičius 2017).

Alexanderio nuomone, tokia padėtis susiklostė todėl, kad senosios architektūros šaknys moderniojoje epochoje buvo pamažu sunaikintos, o mėginimai sukurti naujus architektūros kūrimo būdus iki šiol „neturi koherentiško pagrindo“ (Alexander 2002a: 442). Visai neuostabu, kad dėl šių priežasčių per praėjusį šimtmetį sukurta dirbtinė žmogaus aplinka tapo paradoksaliai atsietą ir nuo sveikos nuovokos, ir žmogiškų pojūčių. Vienas pagrindinių tokios beprasmybės ir beveidės aplinkos kūrimo veiksmų – aplinkos kaip visumos neigimas ir ignoravimas, suniokojęs tiek miestovaizdį, tiek ir gamtinį kraštovaizdį (Alexander 2002a: 453).

Beprecedentiškai užsitęsusių padėčių, anot architektūros teoretiko, įmanoma pakeisti tik tuo atveju, jei esmingai pasikeis erdvės samprata ir bus pripažinta, kad „erdvėje ne tik slypi *tam tikra* gyva struktūra. Erdvė didesniu ar mažesniu laipsniu *yra* gyva“ (Alexander 2002a: 444). Kita vertus, iki šiol nėra adekvačiai suvokta, kad visa gyvoji gamta turi tam tikrą struktūrą, kurią sukuria joje vykstantys sudėtingi raidos procesai. Tačiau įsivyravus mechaniškam požiūriui į gamtinę ir dirbtinę aplinką, išitvirtino perdėm simplicistinis, vien į tikslą orientuotas požiūris, atsietas nuo gamtinės morfologijos ir geometrijos (Alexander 2002b: 12). Tai lėmė, kad dirbtinės aplinkos struktūroje išgalėjo primityviausios, paprasčiausios (ar veikiau tiesiog supaprastintos) ir minimalistinės formos, kurios nesutampa su gamtos kompleksiskumu. Alexanderis nurodė, kad procesų supaprastinimui nemenką įtaką padarė gamyboje plačiai taikyti teilorizmo principai, kurie nėra adekvatūs gamtoje vykstantiems procesams. Kai šie principai buvo iš gamybos perkelti į dirbtinės aplinkos kūrimo sferą, susidūrėme su mechaniško supaprastinimo idėja, kurios įgyvendinimas nesutampa su gamtoje vykstančių procesų rezultatais. Gamtos procesai, be kitų dalykų, pasižymi didžiule atskirų dalių tarpusavio santykių darna (Alexander 2002b: 465). Tačiau supaprastintai suvokus gamtinius procesus, pradėta kurti supaprastintas, t. y. nuo gamtos procesų atsietas, dirbtinės aplinkos struktūras. *Tvarkos prigimties* autorius pabrėžė, kad gyvybės proceso užtikrinimui būtina surasti naują kalbą, kuria remiantis įmanoma projektuoti

gyvenamąją aplinką sekant gamtos procesais ir jais pasinaudojant (Alexander 2002b: 433). Jo siūlomas daugiau nei šimtmetį užsitęsios kontroversijos sprendimas susijęs su formos kalbos sukūrimu. Tokią „kalbą“ savo traktate ir pateikia autorius. Gyvoji struktūra, anot Alexanderio, remiasi bent jau penkiolika esminių savybių, tarp kurių – mastelio lygiai, stiprūs centrai, ribos, alternatyvūs pakartojimai, pozityvi erdvė, lokalias simetrijos ir kt. Teoretikas, beje, pabrėžia, kad tradicinėse kultūrose statybos procesas buvo nulemtas per daugelį šimtmečių išplėtotos modelių kalbos, kuri buvo beveik galutinai prarasta moderniaisiais laikais. Tačiau šią esminę problemą vis dėlto įmanoma įveikti pasitelkus dabartinės gamtoje vykstančių procesų ir dėsningumų žinias, o didžiausias paradoksas yra tai, kad ateities projektavimą nulems ne naujovės ir kažin kokie negirdėti ir neregėti dalykai, bet gebėjimas pasinaudoti tuo, kas jau buvo sukurta (Alexander 2002b: 340). Tai ir yra gamtinių procesų logikos pripažinimas: ne kurti niekados neegzistavusią abstrakčią naujovę, o remtis tuo, kas jau buvo sukurta ir per daugelį kartų išbandyta, buvusiai formai suteikiant naują kokybę. Kita vertus, anot Alexanderio, „gyva struktūra yra grįsta tuo, kad kiekviena dalis unikali. Ne tik tai, kad kiekviena gėlės ląstelė yra unikali, be to, kad kiekvienas ląstelės atomas unikalus pa-

gal savo orientaciją ir užimamą vietą“ (Alexander 2002b: 328). To, pasak architektų, niekaip nesugebėjo suprasti modernieji architektai, nesigilinę ir nesugebėję įsigilinti į gyvų struktūrų geometriją. Gamtoje vykstančių procesų ir jų rezultatų suvokimui architektūros teoretikas siūlo pasitelkti žmogaus smegenų pavyzdį: smegenys yra atsiradę kūrimo, bet ne narstymo ar padarymo keliu (Alexander 2002b: 180). Tad iš tiesų gyvos dirbtinės aplinkos struktūros ir turėtų būti kuriamos, o ne mechanškai sunarstomos remiantis koku nors supaprastintu modeliu ar ne mažiau supaprastintu evoliucijos procesų supratimu.

Trečiajame ir, beje, mažiausiai mokslinėje *Tvarkos prigimties* tome Alexanderis grįžta prie itin svarbių savo ankstesnio veikalo *Antlaikiškas statybos būdas* (Alexander 1979) išvalgų. Lygindamas modernią, mechaniską, technologijų apsisėstą architektūrą, tyrinėtojas pabrėžia, kad senosiose kultūrose didžiūma statybos elementų egzistavo *kaip tradicija*, kadangi jie buvo tobulinami daugybę kartų per tūkstančius metų (Alexander 2005: 457). Modernistinė ideologija, nesupratusi tradicijos vertės ir prasmės, išrovė architektūros šaknis pakeisdama jas neilgaamžiais ir gyvybės stokojančiais surogatais. Tačiau nauji pastarojo metodo iššūkiai, anot Alexanderio, verčia suvokti statinius kaip žemės tęsinį (Alexander 2005: 678).

IŠVADOS

Išdėstęs savo „trečiąją teoriją“ keturių tomų veikle *Tvarkos prigimtis* Christopheris Alexanderis ne tik apvainikavo savo ilgametę architektūros teoretiko ir

praktiko veiklą, bet ir pateikė vieną išbaigčiausių ir ambicingiausių architektūros teorijų, sukurtų (post)moderniaisiais laikais. Nepaisant jo veikalui priki-

šamų trūkumų, architektūrologas pateikė koherentišką, nuoseklią, itin kruopščiai ir atsakingai išplėtotą teorinę alternatyvą fragmentiškos ir seklios modernistinės ideologijos veikiamam mąstymui apie dirbtinę aplinką. Gebėdamas suvokti šiuolaikinio mokslo problemas ir jo atradimuose slypinčių potencialą, Alexanderis pateikė teorinę dirbtinės aplinkos viziją, kuri veikiausiai darys ilgalaikį poveikį visiems toliaregiškiems architektūrologams ir urbanistams, kuriems rūpi tvarumo, dermės ir klimato

kaitos iššūkiai. Šis išskirtinės svarbos veikalas įtikinamai pademonstruoja, kad dirbtinės aplinkos ligų, kurias sukėlė primityvi, savo šaknis su praeitimi ir tradicija nukirtusi ideologija, neįmanoma gydyti ją sukėlusiais vaistais. Tad Alexanderio mokslinė ir holistinė architektūros ir dirbtinės aplinkos suvokimo ir kūrimo koncepcija siūlo naują architektūros ir miestokūros kryptį atkuriant per pastaruosius šimtmečius sistemingai griautą ir ardytą gamtos ir dirbtinės aplinkos pusiausvyrą.

Literatūra

- Alexander, Christopher. 2002a. *The Nature of Order*. Book I. *The Phenomenon of Life*. Berkeley: The Center for the Environmental Structure.
- Alexander, Christopher. 2002b. *The Nature of Order*. Book II. *The Process of Creating Life*. Berkeley: Center for Environmental Structure.
- Alexander, Christopher. 2005. *The Nature of Order*. Book III. *The Vision of the Living World*. Berkeley: Center for the Environmental Structure.
- Coleman, Alicia. 1985. *Utopia on Trial: Vision and Banality in Planned Housing*. London: Hilary Shipman.
- Galle, Per. 2020. Christopher Alexander's Battle for Beauty in World Turning Ugly. The Inception of a Science of Architecture? *She Ji: The Journal of Design, Economics and Innovation*, Vol. 6, Issue 3.
- Perez-Gomez, Alberto. 2016. *Attunement: Architectural Meaning After the Crisis of Modern Science*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Salingaros, Nikos A. 2013. *Unified Architectural Theory: Form, Language, Complexity*. A Companion to Christopher Alexander's *The Phenomenon of Life – The Nature of Order*. Book 1. Portland: Sustasis Press.
- Samalavičius, Almantas. 2017. *Rethinking Modernism and the Built Environment*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars.
- Samalavičius, Almantas. 2020. Christopherio Alexanderio teorija ir jos priešai. *Logos-Vilnius* 104: 113–120.
- Schumacher, Patrick. 2011. *The Autopoiesis of Architecture: A New Framework for Architecture*, Vol. 1. Chichester: Wiley.
- Schumacher, Patrick. 2012. *The Autopoiesis of Architecture: A New Framework for Architecture*, Vol. 2. Chichester: Wiley.